

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

nadučitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 7.

Ljubljana, 1. mal. travna 1893.

XXXIII. leto.

Vsebina. J. Dimnik: Čitanje. — P. Gross: Iz šole za šolo. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Vprašanja in odgovori. — Književnost. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Č i t a n j e.

Poročal pri društvanih večerih „Slovenskega učiteljskega društva“ v Ljubljani dne 4. prosinca, 1. svečana in 1. sušca t. l. Jakob Dimnik.

U v o d.

Za ljudsko šolo in posebno za ljudsko-šolskega učitelja je predpisani učni načrt temeljni zakon za pouk. Učni načrt določi za vsak predmet smoter, kojega si naj učitelj prizadeva doseči ter razdeli učivo na posamezna šolska leta in oddelke. Dolžnost vsacega učitelja je, da se ob učnem načrtu in posebno še ob učnem smotru vsacega predmeta natančno pouči, da potem lahko z mirno vestjo odgovori na vprašanje: kaj in koliko moram iz tega ali onega predmeta učiti.

Da je pa učitelju mogoče se ob učnem načrtu, odnosno ob učnem smotru vsacega predmeta natančno poučiti, mora imeti v rokah „učni načrt“; skušnja me pa uči, da prav tega najpotrebnejšega, temeljnega zakona za pouk učiteljstvu na Kranjskem

nedostaje, tako n. pr. je desetim učiteljem na II. mestni šoli na razpolago samo jeden iztis; in vendar bi moral po mojem, seveda ne merodajnem mnenji imeti vsak učitelj po jeden iztis v rokah. Čujem pa, da se bode temu nedostatku kmalo v okom prišlo, ker se že pripravljajo za tisek vsi šolski zakoni in odredbe šolskih oblastev z učnim načrtom za Kranjsko.

Marsikdo bi utegnil misliti, no, za pouk v čitanji si pač ni treba glave beliti z učnim načrtom; v tem nas že zdrav razum pouči, kedaj otrok slabo ali dobro čita. Vendar temu ni tako. V stari šoli se je tako prakticalo in učence, ki je mehanično gladko čital, dosegel je vrhunec čitanja. Dandanes mora pa učence to, kar čita, tudi razumeti, t. j. znati mora to, kar

je čital, doslovno ali pa prosto ponavljati in — v spominu obdržati. V tem smislu je osnovan normalni učni načrt za avstrijske šole.

Gledé pouka v čitanji določuje normalni učni načrt v § 51. šolskega in učnega reda z dné 20. vel. srpana 1870. I. učni smoter na sledeči način: „Gladko in lepo čitati, kar je tiskano in pisano in natančno razumevati berila po njihovi vsebini in po zvezi posameznih delov. Prizadevati si je, da se opazovalni dar ostri, misli bistré in spomin krepča“.

V smisli tega smotra je osnovan tudi učni načrt za Kranjsko (naredba vis. c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 25. kimovca 1886. I.), ki se glasi gledé pouka v čitanji za jednorazredne do sedemrazredne ljudske šole tako-le: „Gladko in lepo čitati, kar je tiskano in pisano;“ za osemrazredne ljudske šole pa: „Prav in gladko čitati, kar je tiskano in pisano; prav umevati, kar se je čitalo in slišalo, oziraje se na vsebino in obliko“.

Najvišji učni smoter zahteva učni načrt za osemrazrednice; v manjrazrednih šolah se ozira bolj na pouk v oddelkih in zato se tudi gledé učnega smotra v teh šolskih letih manj zahteva, kakor pa v osemrazrednicah, ko je vsak razred ob jednem tudi šolsko leto.

V tem poročilu se bodem oziral na osemrazrednice, ker si manjše zahteve pri razredih z oddelki vsak učitelj na podstavi tega lahko sam sestavi.

Ker pa ne razpolaga vsak učitelj z učnim načrtom, mislim, da ne bode odveč, če mimogredé dodam svojemu poročilu razreditev ljudskih šol, odnosno razreditev učencev v razrede in oddelke.

Po predpisanem učnem načrtu imamo torej:

1.) Nerazdeljene jednorazrednice s celodnevniim poukom.

2.) Razdeljene jednorazrednice s poludnevniim poukom.

3.) Nerazdeljene dvorazrednice s celodnevniim poukom.

4.) Razdeljene dvorazrednice s poludnevniim poukom.

5.) Trirazrednice s celodnevniim poukom.

6.) Trirazrednice z deloma celodneloma poludnevniim poukom v I. in v II. razredu.

7.) Štirirazrednice, na kojih je drugi deželni jezik obvezni predmet.

8.) Petrazrednice, na kojih je drugi deželni jezik obvezni predmet.

9.) Šestrazrednice, na kojih je drugi deželni jezik obvezni predmet.

10.) Sedemrazrednice, na kojih je drugi deželni jezik obvezni predmet.

11.) Osemrazrednice, na kojih je drugi deželni jezik obvezni predmet.

12.)* Štiri- do osemrazrednice, na kojih je drugi deželni jezik neobvezni predmet.

Razreditev učencev:

1.) v nerazdeljenih jednorazrednicah s celodnevniim poukom:

a) prvi oddelek 1. šolsko leto,

b) drugi „ 2. in 3. šolsko leto in

c) tretji „ 4., 5. in 6. šolsko leto.

2.) V razdeljenih jednorazrednicah s poludnevniim poukom:

Spodnja skupina:

a) prvi oddelek 1. šolsko leto,

b) drugi „ 2. in 3. šolsko leto.

Zgornja skupina:

a) prvi oddelek 4. šolsko leto,

b) drugi „ 5. in 6. šolsko leto.

3.) V nerazdeljenih dvorazrednicah s celodnevniim poukom:

a) prvi razred prvi oddelek 1. šolsko leto,

b) „ „ drugi „ 2. in 3. šol. leto,

c) drugi „ prvi „ 4. šolsko leto,

d) „ „ drugi „ 5. in 6. šol. leto.

4.) V razdeljenih dvorazrednicah s poludnevniim poukom:

a) prvi razred spodnja skupina 1. šolsko leto.

*) Slovenskih šol pod 12 ni v istini na Kranjskem.

b) prvi razred zgornja skupina 2. in 3. šolsko leto;

c) drugi razred spodnja skupina 4. šolsko leto,

d) drugi razred zgornja skupina 5. in 6. šolsko leto.

5.) V trirazrednicah s celodnev-
nim poukom:

a) prvi razred prvi oddelek 1. šol. leto,

b) " " drugi " 2. " "

c) drugi " prvi " 3. " "

d) " " drugi " 4. " "

e) tretji " prvi " 5. šol. leto

(v mestih in trgih 5. in 6. šolsko leto).

f) tretji razred drugi oddelek 6. šolsko leto (v mestih in trgih 7. in 8. šolsko leto).

6.) V trirazrednicah z deloma celo-
deloma poludnevnim poukom v I. in II.
razredu:

a) prvi razred spodnja skupina
1. šolsko leto,

b) prvi razred zgornja skupina
2. šolsko leto,

c) drugi razred spodnja skupina
3. šolsko leto,

d) drugi razred zgornja skupina
4. šolsko leto,

e) tretji razred prvi oddelek 5. (v me-
stih in trgih 5. in 6.) šolsko leto,

f) tretji razred drugi oddelek 6. (v me-
stih in trgih 7. in 8.) šolsko leto.

7.) V štirirazrednicah:

a) prvi razred 1. šolsko leto,

b) drugi " 2. " "

c) tretji " 1. oddelek 3. šolsko leto,

d) " " 2. " 4. in 5. (v

krajih s šestletno šolsko dolžnostjo 4.) šol-
sko leto,

e) četrti razred 1. oddelek 6. (v krajih
s šestletno šolsko dolžnostjo 5.) šolsko leto,

f) četrti razred 2. oddelek 7. in 8. (v
krajih s šestletno šolsko dolžnostjo 6.) šol-
sko leto.

8.) V petrazrednicah:

a) prvi, drugi in tretji razred po jedno
šolsko leto,

b) četrti razred prvi oddelek 4. šolsko leto,

c) " " drugi " 5. " "

d) peti " prvi " 6. " "

e) " " drugi " 7. in 8. šol-
sko leto.

V krajih s šestletno šolsko dolžnostjo
ima peti razred 5. in 6. šolsko leto v dveh
oddelkih, — vsi drugi razredi imajo po
jedno šolsko leto in jeden sam oddelek.

9.) V šestrazrednicah:

a) prvi, drugi, tretji in četrti razred
imajo po jedno šolsko leto,

b) peti razred prvi oddelek 5. šol. leto,

c) " " drugi " 6. " "

d) šesti " prvi " 7. " "

e) " " drugi " 8. " "

V krajih s šestletno šolsko dolžnostjo
ima vsak razred po jedno šolsko leto.

10.) V sedemrazrednicah:

a) prvi, drugi, tretji, četrti, peti in
šesti razred imajo vsak po jedno šolsko
leto,

b) sedmi razred prvi oddelek 7. šol. leto,

c) " " drugi " 8. " "

11.) V osemrazrednicah ima
vsak razred po jedno šolsko leto.

Poleg razreditve učencev v razrede in
oddelke imamo tudi razreditev v **tri sto-
pinje** in sicer

a) v nižjo stopinjo, ki obsega
nekako prvi dve šolski leti;

b) v srednjo stopinjo, ki obsega
3., 4. in 5. šolsko leto in

c) v višjo stopinjo, ki obsega
6., 7. in 8. šolsko leto.

Vrnimo se zopet k našemu predmetu
— k čitanji.

Po učnem načrtu za osemrazrednice
se razdeli smoter pouka v čitanji v štiri
poglavja in sicer:

I. Ročno čitanje t. j. naučitev
glasov in njihovih znamenj ter vaja me-
haničnega čitanja do blaglasnega, od-
nosno smislu pravilnega čitanja.

II. Besedna in stvarna raz-
laga t. j. besedna in stvarna obravnava
beril; s tem se ostri opazovalni dar, kar

zahteva normalni učni načrt v § 51. šolskega in učnega reda.

III. Ponavljanje vsebine berila, odnosno povpraševanje po vsebini berila t. j. gojitev spisja. S tem se misli bistré.

IV. Učenje na pamet (memoriranje). S tem se krepeča spomin.

Nikakor pa ne moremo in ne smemo zahtevati od otroka, da bi že na nižji stopinji smisli pravilno čital.

Do popolnega, ročnega (spretnega) in smislu pravilnega čitanja pelje pet stopinj, katere so razdeljene na osemletno šolsko dolžnost in sicer:

1.) Počasno, glasovno pravilno čitanje z ozirom na razzlogovanje (1. šolsko leto).

2.) Glasovno pravilno čitanje s posebnim ozirom na ločila (2. in 3. šolsko leto).

3.) Gladko in smisli primerno čitanje (4. in 5. šolsko leto).

4.) Gladko, smisli primerno čitanje, kar je tiskano in pisano (6. šolsko leto).

5.) Blagoglasno čitanje (7. in 8. šolsko leto).

Da pa učitelj vsem tem zahtevam zadosti, mora si prizadevati, da po metodiških pravilih pri vsakem berilu postopa. V to svrhu se razgovarja z učenci o tvarini (snovi) berila. Tako postopanje tudi učni načrt predpisuje, ker le na ta način je mogoče, da si prisvojé učenci vsebino berila. S tem obogati tudi učencev razum s potrebnimi znanostimi, število pojmov se pomnoži v njem in vsled tega, ker berilo dobro razume, tudi pravilno in dobro čita.

Učenec mora pa znati to, kar je čital, tudi povedati, ali doslovno, ali pa prosto (s svojimi besedami). To goji in pomnožuje v učencu ustno izraževanje mislij (spisje).

Gojitev ustnega izraževanja mislij je velike važnosti. Vsak učenec se mora polagoma navaditi, da zna to, kar je slišal ali čital, tudi ponoviti. Kako okoren je

pač v izobraževanju svojih mislij marsikateri odrasli človek! Dobro vé in zná, kar bi rad povedal, pa mu manjka besed, s katerimi bi svoje misli razodel, to pa le zato, ker se tega ni vadil.

Otrok pazno posluša učiteljevo razlaganje; pri tem, pri razpravi berila in pri vaji v čitanji ostane mu marsikatera misel v glavi; učiteljeva naloga je, da vadi učenca svoje misli z govorom razodeti. Učitelj se mora prepričati, *a)* če učenec to, kar je slišal ali čital, prav razume, *b)* mora skrbeti, da si učenec s pomočjo tega razumevanja nove predstave ustvarja. Na ta način se pospešuje ustno izraževanje.

Ta smoter doseže učitelj na spodnji in srednji stopinji ljudske šole, če zna učenec to, kar je čital, na stavljena vprašanja doslovno ali pa s svojimi besedami povedati; na zgornji stopinji pa, če zna vsebino berila brez vprašanj povedati in poiskati glavno misel berila.

Ponavljjanje berila s svojimi besedami se ne more nikdar dovolj priporočati. Kolikokrat se pač marsikatero berilo prečita; če pa vprašamo učenca po vsebini, nam jeclja in odgovarja v nepopolnih stavkih tako zmešano, da ga nihče ne razume. Temu je kriv največ učitelj, ker je gojil le mehanično čitanje, za vsebino berila se pa le malo ali pa nič brigal.

Kdaj pa povprašuj učitelj po vsebini berila? To, kar naj učenec pove, mora poprej razumeti; tega, kar ne razume, le tedaj lahko pové, če se je učil na pamet.

Predno pričneš s povpraševanjem po vsebini berila, moraš poprej dotično berilo stvarno obravnavati, t. j. učencem moraš razložiti nerazumljive besede in stvari; dalje vadi učence toliko časa čitati, da gladko čitajo; to pa zato, da postane lepi jezik, ki je v berilu, nekaka podstava ali opora pri ustnem izraževanju mislij.

Če si v jedni tri kako berilo učencem razlagal in če so isto znabiti že tri — štiri — ali še večkrat prečitali, potem smeš še le prihodnjo uro pričeti s povpraševanjem po vsebini.

Ni pa vsejedno, na kakšen način se vsebina ponavlja. Na spodnji in deloma tudi na srednji stopinji naj se to stori doslovno, kakor je v knjigi. Otrok še ni vajen se izraževati, da bi samostojno pravo obliko stavka in primerno besedo ob pravem času rabil. Na srednji stopinji si pa deloma tudi prizadevajmo, da se zna učenec tudi z drugimi besedami izraziti ter mu ne smemo pustiti, da bi bil preveč na knjigo navezan. Na zgornji stopinji ljudske šole se morajo pa znati otroci že gladko, dopadljivo in razumljivo izraziti.

Sedaj pa, ko smo se prepričali, da se zna učenec ob vsebini berila gladko izraziti, smemo zahtevati od njega, da se uči berilo na pamet.

Učenje na pamet ali memoriranje ima v ljudski šoli važno vlogo, ne samo, da otrokov razum z znanostimi obogati, ampak krepiča tudi spomin. Kolike vrednosti je, če človek veliko vé in kako neprecenljiv je zvest in dober spomin, tega pač ni treba poudarjati in dokazovati.

Učenje na pamet se pa ne goji povsod enakomerno, ampak tu bolj, tam zopet manj. V nekaterih šolah se popolnoma zanemarija ter se goji le bolj izobrazenje razuma; otrok se samo napelje, da se zna o nekaterih stvareh izraziti. S tem se zgubi mnogo časa in zamudi tudi krepiti spomin.

Z dobrim spominom ali pravo za pravo z znanostimi, ki smo si jih z dobrim spominom prisvojili, zbiramo si bogat zaklad, kojega v življenji čestokrat potrebujemo.

Kaj se pa uči učenec na pamet?

a) Le kaj posebno vrednega; torej le taka berila poetiške in prozaične oblike, ki se odlikujejo po vsebini, tako n. pr., ki imajo za življenje koristne nauke ali pa, ki se odlikujejo zaradi posebne oblike.

b) Učence se uči na pamet le taka berila, ki so se mu natančno razlagala in jih tudi dobro razume. Zato učitelj vsako

berilo, kojo naj se uči učenec na pamet, poprej natančno razlagaj in potem, ko se je isto večkrat prečitalo, pa povprašuj po vsebini berila.

Gledé učenja na pamet veljajo ta-la splošna pravila:

a) Snov za memoriranje izberi iz vpejlanega berila; posamezne lekcije naj ne bodo predolge. Čim mlajši so otroci, tem manj imaš zahtevati od njih.

b) Take vaje spomina moraš pa dajati redno vsak teden jeden- ali dvakrat, ne pa, kadar slučaj nanese.

c) Učenec se uči pod navodilom učiteljevim, kako se je treba učiti na pamet, pa ne teoretično, ampak praktično. Nikdar se pa ne sme učiti otrok na pamet besedo za besedo ali vrsto za vrsto, ampak vedno stavek za stavkom ali pa oddelek za oddeikom.

d) učitelj imej za strogo dolžnost, da to, kar si dal učiti na pamet, ob določeni uri tudi izprašaš. Učenec védi, da se morajo učiteljevi ukazi strogo in vestno izpolniti.

e) To, kar se je učil učenec na pamet, naj potem tudi lepo in dobro prednaša (predava). Prehitro klepetanje brez občutka v navadnem nadležnem šolskem tomu, ostro povdarjanje rime ni nič vredno; tudi prenehati za vsako vrsto, če ni konec stavka, se ne sme.

f) Učenec se mora vaditi v prostem prednašanji tudi v šoli v pričo součencev; najbolje je, če se vstopi pri deklamiranji na oder. Pri raznih slavnostih med letom in konci šolskega leta moramo dati učencu priliko za deklamiranje.

g) Učitelj pazi strogo, da učenec pri deklamiranji čisto in slovniško pravilno izgovarja besede; posebno na izgovarjanje **m** in **n** moramo dobro paziti. Vse, tudi najmanjše napake moramo pridno popravljati.

(Dalje prih.)

